СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „ДИМИТЪР А. ЦЕНОВ“
КАТЕДРА „СЧЕТОВОДНА ОТЧЕТНОСТ“

МИРОСЛАВ ВЕЛИКОВ ТОДОРОВ

ТЕОРЕТИКО-ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ НА СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ С НЕТЕКУЩИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“ ПО НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ: „***Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (счетоводство)***“

Научен ръководител:
доц. д-р Галя Иванова-Кузманова

СВИЩОВ
2016

Дисертационният труд съдържа 226 номерирани стандартни страници, от които заглавна и съдържание – 2 страници, увод – 6 страници, основен текст – 199 страници и заключение – 4 страници. Библиографската справка е в обем от 14 страници и обхваща 153 източници на български, руски и английски езици, нормативни актове и интернет източници. В подкрепа на изложението са оформени 8 броя таблици, 9 броя фигури, използван е формулен апарат. Приложенията са 6 броя.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита по реда на Закона за развитие на академичния състав в Република България от катедра „Счетоводна отчетност“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Авторът е задочен докторант към катедра „Счетоводна отчетност“.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в офис „Докторантура и академично развитие” на Стопанска академия „Д. А. Ценов” – гр. Свищов.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на изследването

В съвременните условия на икономическа нестабилност, търговските сделки с нетекущи материални активи се утвърждават като сериозно предизвикателство пред фирмения мениджмънт по отношение вземането на адекватни управленски и инвестиционни решения. Потребността от счетоводен инструментариум, подпомагащ фирмената икономическа ефективност, е ясно осъзната от корпорациите и техните мениджъри, но поради различни причини все още не е удовлетворена. Към настоящия момент задълбоченият анализ на счетоводната теория и практика в национален и международен аспект показва, че като основна техника за

придобиване на нетекущи материални активи от предприятията са приложими търговските сделки, в т.ч. бартер и лизинг.

Актуалността на темата на дисертационния труд се предопределя от факта, че проблемите, свързани със счетоводното отчитане и анализ на сделките с нетекущи материални активи са от съществено значение за управлението и просперитета на предприятието. В настоящото изследване счетоводният анализ се разглежда като основен инструмент на фирмения мениджмънт, който регистрира значителен принос в организацията на бюджетирането и в процеса по формулиране на рационални инвестиционни решения. Изследва се счетоводната, в т.ч. бюджетната практика, установяват се мотивите за прилагане, спецификата, резултатите и перспективите пред счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи.

Акцентът в изследването се поставя върху теоретичните и практико-приложните постановки, свързани със спецификата на търговските сделки с нетекущи материални активи. Същевременно се прави опит за извеждане и формулиране на предложения за усъвършенстване на отчетния процес, чрез прилагането на счетоводен анализ. Целта е ефективно разпределение на наличните финансови ресурси и тяхното ефикасно разходване. В резултат на това приоритетите на предприятията могат да бъдат ясно отразени в структурата на бюджета, повишавайки фирмената икономическа ефективност.

В настоящата разработка са представени принципните теоретико-приложни аспекти при счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи. Предлагат се оптимизационни решения в помощ на фирмения мениджмънт, базирани на усъвършенстването на счетоводния анализ като фактор за повишаване на икономическата ефективност.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са счетоводното отчитане и счетоводният анализ на търговските сделки с нетекущи материални активи (лизинг и бартер).

Предмет на научното изследване са методологичните въпроси и особеностите при счетоводното отчитане и счетоводния анализ на сделките с нетекущите материални активи (лизинг и бартер). Важен фактор в това отношение са приложимите счетоводни стандарти, националното законодателство и счетоводната практика. Получаваната счетоводна информация е инструмент за рационализиране на управленските инвестиционни решения, свързани с придобиването на нетекущи материални активи с оглед ефективно използване на фирмения финансов ресурс и достигане на значими за корпорацията резултати.

3. Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на дисертационния труд е да се изследват теоретико-приложните аспекти при счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи с ограничителен обхват – бартер и лизинг и да се предложат практико-приложни насоки за усъвършенстване на счетоводното отчитане и счетоводния анализ на тези сделки в предприятията, придобиващи нетекущи материални активи по примера на дружеството-лидер в производството на санитарна арматура и санитарна керамика в Р. България и Европа „Идеал Стандарт – Видима“ АД – гр. Севлиево.

Реализирането на целта се осъществява чрез решаване на следните **задачи**:

- Очертаване същността и икономическата природа на търговските сделки с нетекущи материални активи като отчетна категория;

- Обособяване спецификата при счетоводното отчитане на бартерните сделки;
- Представяне и обосноваване на различни варианти на отчитане на финансовия и оперативния лизинг при лизингополучателите;
- Разработване на практико-приложни модели за счетоводен анализ на лизинговите и бартерните сделки;
- Дефиниране на конкретни насоки за усъвършенстване на счетоводния анализ на търговските сделки с нетекущи материални активи, с цел повишаване на икономическата ефективност.

Формулираните насоки за усъвършенстване на счетоводното отчитане и счетоводния анализ на търговските сделки с нетекущи материални активи (лизинг и бартер) служат като фактор за повишаване на икономическата ефективност в „Идеал Стандарт – Видима“ АД – гр. Севлиево. След апробирането им в реална среда е установено, че предложените оптимизационни решения са приложими както в практиката на предприятия с аналогична дейност, така и в тази на всички останали предприятия, които придобиват нетекущи материални активи, използвайки способите на горепосочените специфични търговски сделки.

4. Методология на изследването

В хода на изследването обосновано се прилагат исторически подход, индуктивни и дедуктивни техники, сравнителен анализ и синтез. Използваният научен инструментариум обхваща още литературен обзор, графично и схематично представяне на тенденции и характеристики, периодизация, систематизиране на емпирични данни, прогностична оценка на възможностите за оптимизиране управлението на фирмените разходи.

Анализът в основното изложение се базира на международния опит и българската практика. Акцент се поставя върху специфичните особености и икономическите условия на счетоводното отчитане и счетоводния анализ

при търговските сделки с нетекущи материални активи. Предвид изброените ограничения, авторът не си поставя за цел да изгради общовалиден модел за повишаване на икономическата ефективност, а да идентифицира основните структурни характеристики, гарантиращи успех на управленските инвестиционни решения, в т.ч. счетоводното отчитане и счетоводния анализ.

След реализирането на предварителни практически проучвания в различни предприятия на територията на страната е селектирано „Идеал Стандарт – Видима“ АД – гр. Севлиево. Емпиричните данни за идентифициране на основните проблеми пред счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи (лизинг и бартер) са набрани посредством периодични практически проучвания от автора на дисертационния труд в предприятието. Изследваното предприятие се дефинира комплексно като единствено в своите сфера и предмет на дейност в Република България. След идентифициране на основните проблеми и тяхната специфика, е разработена, апробирана и предложена методология за счетоводен анализ на придобиването на нетекущи материални активи чрез бартерни и лизингови сделки, която може да се приложи във всички предприятия, независимо от сферата и предмета им на дейност.

Формулираните авторови виждания по изследваната проблематика се основават на достиженията в световната икономическа теория и резултатите от счетоводната практика. Управлението на фирмените инвестиционни разходи, разпределението и употребата на финансови ресурси, ефективността и ефикасността им са проблеми, неразривно свързани и с развитието на икономическата мисъл в България. В тази връзка авторът изгражда своите становища на база разработки на водещи специалисти в счетоводната теория и практика в национален и международен мащаб (М. Димитров, В. Божков, Р. Симеонова, Ат.

Атанасов, Т. Трифонов, Б. Брезоева, Skousen, K. Fr., Langenderfer, H. Q., Hilton, R, Lusey. T., Ковалев, В. В. и др.).

Нормативната уредба, използвана при написване на дисертационния труд е актуална към 7 август 2016 г.

5. Изследователска теза

Изследователската теза е, че коректно представената счетоводна информация и счетоводният анализ, реализиран въз основа на адекватна методология, са фундамент при вземането на обосновани управленски и инвестиционни решения за придобиване на нетекущи материални активи и способстват за рационалното разпределение и ефективност в изразходването на фирмените финансови ресурси и за оптимизиране организацията на бюджетния процес.

6. Ограничения на изследването

Въпросите, свързани със счетоводното отчитане и счетоводния анализ, са сложни и многоаспектни. Във връзка с това в хода на изследването са направени следните **ограничения**:

- проучени са специфичните търговски сделки с нетекущи материални активи – бартер, финансов и оперативен лизинг, от гледна точка на лизингополучателя;
- направени са практически наблюдения в „Идеал Стандарт – Видима“ АД – гр. Севлиево[1] – дружество-лидер в производството на санитарна арматура и санитарна керамика в Европа, структуроопределящо за отрасъла в Р. България[2], като наред с това управлява дейности по дистрибуция на продукция в Източна и Западна Европа;

[1] [1] Търговски регистър //https://public.brra.bg/CheckUps/Verifications/ActiveCondition.ra?guid=12df48c8cfc649e78290a67ef78ff154c(20.08.2014)

[2] Предприятието е единственият производител на санитарна арматура (смесители) в Р. България, което на практика представлява 100% от изделията в този отрасъла и с 81.19 % от заетия капитал в

Извън обхвата на изследването остават особеностите при счетоводното отчитане и счетоводния анализ на покупката, продажбата, сделките с интелектуална и индустриална собственост.

7. Апробация

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Счетоводна отчетност“ при Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Отделни части от дисертацията са публикувани в специализирани научни издания.

Някои идеи, свързани с настоящото изследване, са представени по време на участие в национални и международни научни конференции.

Изведените в дисертационния труд предложения и препоръки са предоставени на вниманието на пряко наблюдаваните предприятия от практиката.

II. Структура на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд се определя от единството на предмета, обекта, целта, изследователските задачи и отразява възприетия от автора подход към темата. Дисертационният труд съдържа 226 номерирани стандартни страници, от които заглавна и съдържание – 2 страници, увод – 6 страници, основен текст – 199 страници и заключение – 4 страници. Библиографската справка е в обем от 14 страници и обхваща 153 източници на български, руски и английски езици, нормативни актове и интернет източници. В подкрепа на изложението са оформени 8 броя таблици, 9 броя фигури, използван е формулен апарат. Приложенията са 6 броя.

производството на санитарна арматура и санитарна керамика. Приходите от продажби на дружеството възлизат на 91,02% от реализираните приходи при продажба на санитарна арматура и санитарна керамика през 2014 г. по данни от Търговския регистър.

В съдържателно отношение дисертационният труд е структуриран по следния начин:

УВОД

ПЪРВА ГЛАВА. Характеристика на търговските сделки с нетекущи материални активи като обект на отчитане

1.1. По въпросите за същността и икономическата природа на търговските сделки с нетекущи материални активи

1.2. Класификации на търговските сделки с нетекущи материални активи – критерии и значение

1.3. За счетоводния характер на търговските сделки с нетекущи материални активи

ВТОРА ГЛАВА. Практико-приложни аспекти в отчетния процес на търговските сделки с нетекущи материални активи

2.1. Финансов лизинг – актуални счетоводни и данъчни аспекти

2.2. Оперативен лизинг – състояние и възможности за оптимизиране на счетоводното отчитане

2.3. Особености при счетоводното отчитане на бартерните сделки

ТРЕТА ГЛАВА. Счетоводният анализ на търговските сделки с нетекущи материални активи – фактор за повишаване на икономическата ефективност

3.1. За ролята и значението на счетоводния анализ

3.2. Практико-приложни аспекти при счетоводния анализ на финансовия и оперативния лизинг

3.3. Съдържателни и ограничителни моменти при счетоводния анализ на бартерните сделки

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА

ПРИЛОЖЕНИЯ

III. Синтезирано изложение на дисертационния труд

Увод

Обосновава се актуалността на разработката, дефинират се основната цел, конкретните задачи, предметът и обектът на изследването, формулира се изследователската теза. Очертана е степента на разработеност на тематиката. Посочени са ограниченията на изучаваната проблематика.

ГЛАВА ПЪРВА
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ С НЕТЕКУЩИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ КАТО ОБЕКТ НА ОТЧИТАНЕ

В параграф **1.1.** ***По въпросите за същността и икономическата природа на търговските сделки с нетекущи материални активи*** е изследвана същността и икономическата природа на търговските сделки с нетекущи материални активи (НМА) поради факта, че икономическата практика в национален и международен мащаб е доказала по безспорен начин, че този тип сделки представляват значителна част от общо реализираните търговски сделки.

Търговските сделки с НМА изпълняват важна роля, както при международния стокообмен, така и при вътрешната търговия. Като най-характерни за предприятията, сключващи сделки с нетекущи материални активи, са откроени три типични търговски сделки – **покупко-продажба, бартерни и лизингови сделки.** В тази връзка очертаните в изследването основополагащи белези важат за всички аналогични сделки, свързани с размяната на нетекущи материални активи, и които получават законен характер чрез сключване на писмени договори. В противовес, от

счетоводна гледна точка обосновано, може да се твърди, че **бартерът и лизингът са специфични търговски сделки** (вж. фиг. 1.1)**, пораждащи определени данъчни и счетоводни ефекти, различни от обикновената покупко-продажба.**

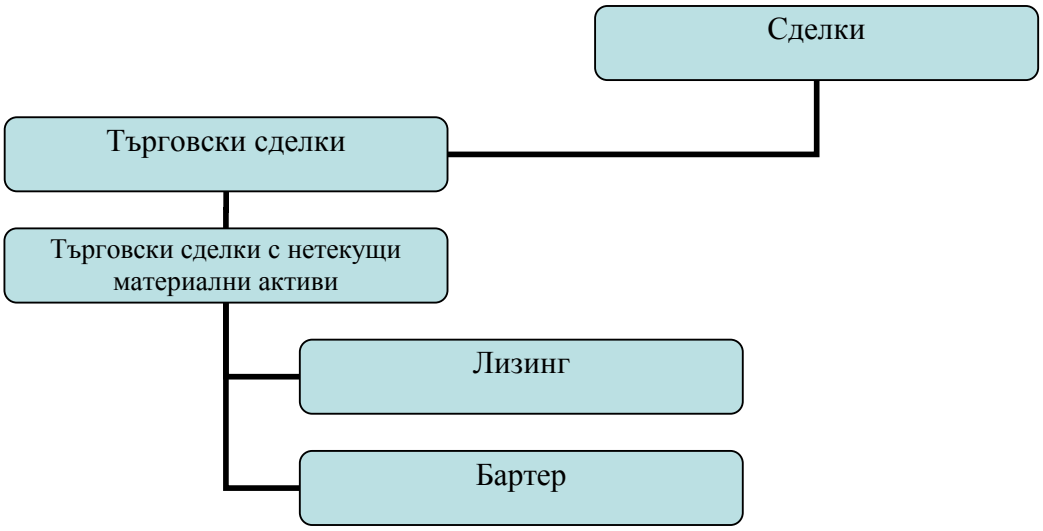

Фиг. 1.1. Бартер и лизинг в обхвата на сделките

В търговската конюнктура, при бартера страните са клиенти и едновременно доставчици на стоки и услуги без участието на парите като разменно средство (вж. фиг. 1.2.)

ПРОДАВАЧ (стока „А“)	→	КУПУВАЧ (стока „А“)
↑		↑
ИКОНОМИЧЕСКИ АГЕНТ	↔	ИКОНОМИЧЕСКИ АГЕНТ
↓		↓
КУПУВАЧ (стока „Б“)	←	ПРОДАВАЧ (стока „Б“)

Фиг. 1.2. Взаимоотношения между участниците в бартерна сделка

Анализирайки съществуващите икономически и юридически трактовки по отношение на бартерните сделки в българската и международна литература, в настоящото изследване авторът надгражда понятието „бартер“ като го дефинира по следния начин: **двустранна търговска сделка, алтернатива на обикновената продажба, материализираща се със сключването на договор за прехвърляне на собствеността върху вещи и удовлетворявайки потребностите от материални активи на страните, които едновременно се считат за продавачи и купувачи.**

Понятието „лизинг“ произхожда от английския глагол „lease“, който в превод означава „давам/вземам под наем“. Употребата на понятието „лизинг“ следва да е съобразено с научната област, в която се използва – право, финанси, търговия, счетоводство, маркетинг и др.

След анализиране на съществуващите икономически, търговски, финансови и юридически трактовки по отношение на лизинга в българската и международна литература се счита, че формулирането на еднозначна дефиниция на понятието „лизинг“ е трудно постижима задача. Независимо от това, с цел да се обогатят традиционните дефиниции, в настоящото изследване се извежда **следната: лизингът е търговска сделка, изразяваща се като дългосрочно, възмездно, договорно споразумение за прехвърляне правото на ползване на актив за определен срок от време, през който прехвърлителят получава периодични парични вноски от получателя, като в определени императивно уговорени случаи е възможно да се преотстъпи правото на собственост върху актива.**

В параграф **1.2.** ***Класификации на търговските сделки с нетекущи материални активи – критерии и значение*** вниманието е насочено към съставянето на собствена авторова класификация на бартерните и

лизинговите сделки, съобразно тяхната значимост по определени критериални признаци. Целта е открояване на приложните аспекти при отчитането на специфичните търговски сделки с нетекущи материални активи.

Замяната на НМА, като обект на счетоводно отчитане в предприятията, е на пръв поглед рутинен процес, който не се различава съществено от обикновеното придобиване на активи чрез покупка и намаление на активи чрез продажба. С цел да се оптимизира този процес на едновременно отдаване и придобиване на нетекущи материални активи, необходимо е възникващите бартерни сделки да бъдат класифицирани по определени признаци. Поради тази причина в настоящото изследване са характеризирани и класифицирани бартерните търговски сделки с нетекущи материални активи, съобразно приложимите счетоводни стандарти и счетоводната практика, както следва:

- в зависимост от **степента, до която бъдещите парични потоци ще се променят в резултат на размяната**, тя бива: размяна с търговско съдържание и размяна без търговско съдържание;
- в зависимост от **стойността, по която се разменят активите:** размяна на активи по справедлива стойност и размяна на активи по балансова стойност;
- в зависимост от **сферата на употреба в стопанската дейност на активите**: размяна на сходни и размяна на несходни активи;
- в зависимост от **състава на размененото имущество**: пълна размяна и частична размяна на активи;
- в зависимост от **мобилността на активите**: замяна на недвижимо имущество, замяна на движимо имущество и комбинирано;
- в зависимост от **моралното и физическо изхабяване на актива**: замяна на употребяван и замяна на неупотребяван актив.

Тези критерии са изведени въз основа приложението на замяната на активи и нейното счетоводно отразяване във финансовите отчети на предприятията, ползващи тази търговска сделка.

Поради факта, че законодателствата в отделните държави се различават, съществуват специфични особености в практическата приложимост на **лизинговите сделки** в световен мащаб. За да бъдат характеризирани лизинговите сделки с нетекущи материални активи, същите следва да се класифицират по определени критерии. В икономическата литература и според приложимите счетоводни стандарти, изходно положение при класифициране на лизинговите договори е първоначалното им разделяне на **финансови и оперативни**.

Чрез разработването на определени критериални признаци при класифицирането по видове лизинг се открояват приложните аспекти на отчитането им. За нуждите на счетоводното отчитане като критерии са предложени следните:

- в зависимост от **степента на прехвърляне на рисковете и изгодите от собствеността върху актива**: финансов (капиталов) и оперативен (експлоатационен);
- в зависимост от **моралното и физическо изхабяване на актива**: лизинг от първа ръка и лизинг от втора ръка;
- в зависимост от **възможността за придобиване на актива в края на периода**: лизинг с клауза за закупуване и лизинг без клауза за закупуване;
- в зависимост от **полезния срок на актива**: лизинг, покриващ по-голяма част от икономическия живот на актива и лизинг, непокриващ по-голяма част от икономическия живот на актива;
- в зависимост от **мобилността на обекта на лизинг**: лизинг на движимо имущество и лизинг на недвижимо имущество;

- в зависимост от **броя на субектите в лизинговите отношения**: едностранен, двустранен, многостранен.

В параграф **1.3.** ***За счетоводния характер на търговските сделки с нетекущи материални активи*** на дисертационния труд вниманието е насочено към приложимостта на счетоводните стандарти при отчитането на търговските сделки – бартер и лизинг, независимо от правната им характеристика. Това е предпоставка да се обобщи, че познаването на счетоводната нормативна уредба по въпросите за търговските сделки с НМА, е в основата за вярното и коректно представяне на счетоводната информация във финансовите отчети на предприятието.

Бартерните сделки с нетекущи материални активи като обект на счетоводно отчитане са регламентирани в МСС 16 Имоти, машини и съоръжения и СС 16 Дълготрайни материални активи, а **лизинговите сделки** – в МСС 17 Лизинг и СС 17 Лизинг. Счетоводното третиране на тези търговски сделки се различава в определена степен от правно-икономическата им характеристика, анализирана в предходния параграф.

В МСС 16 Имоти, машини и съоръжения се прецизира „Един или повече активи от имоти, машини и съоръжения могат да се придобиват в замяна за непаричен(ни) актив(и) или комбинация от парични и непарични активи“. Следователно **замяната на непарични активи или в комбинация от парични и непарични активи счетоводно се приравнява на обикновената сделка по договор за продажба.** Разликата с обикновената продажба се проявява при предоставянето на еквивалента на придобития актив, който освен паричен еквивалент може да бъде в комбинация с непаричен или изцяло непаричен актив.

В МСС 16 Имоти, машини и съоръжения няма изрично записан текст по отношение отчитането на размяната на сходни и несходни активи, за разлика от СС 16 Дълготрайни материални активи. За класифициран като

сходен, според СС 16, се счита актив, подобен на отдадения, който има сходна употреба в същата сфера на дейност и сходна справедлива стойност. Когато се заменят сходни активи, не се признава финансов резултат за съответната сделка, т.е. „процесът на получаване на доходи не е завършен и не се признава печалба (загуба)“[3], като за цена на придобиване на новия актив се приема балансовата стойност на отдадения актив.

Счетоводното отчитане на **лизинга** на нетекущи материални активи е в обхвата на два от приложимите счетоводни стандарти – Международен счетоводен стандарт 17 Лизинг и аналогичния СС 17 Лизинг. В настоящото изложение, под понятието „лизинг“ ще се има предвид лизингов договор, както е прието понятието в приложимите счетоводни стандарти, според които „лизингов договор“ е „споразумение, по силата на което лизингодателят предава на лизингополучателя правото да използва актив срещу еднократно или серия от плащания за договорен срок“[4]. Това определение не се различава съществено от определението за лизингов договор в аналогичния СС 17 Лизинг.

В практико-приложен аспект приравняването на лизинга и наема не е случайно, като се имат предвид съответствията между счетоводното отчитане на някои видове лизинг и обикновения наем. Същественото в случая е **отчитането на лизинговите сделки при два правни субекта, които са се споразумели единият да отдаде правото на ползване на актив за определен срок на другия, като в замяна очаква възнаграждение.** Неправилно е всяко възмездно споразумение да се третира като лизинг, както е записано в определенията за лизингов договор в приложимите счетоводни стандарти.

---

[3] **Божков, В., Симеонова, Р., Крумова, Д.** и др. Финансово счетоводство. АИ "Ценов", Свищов, 2009, с. 76.

[4] **Международен счетоводен стандарт 17 Лизинг** Регламент (ЕО) № **1126/2008** на Комисията от **3** ноември **2008** година, Регламент (ЕС) № **243/2010** на Комисията от **23** март **2010** година (http://balans.bg/217-mss-17-lizing/)

В Разяснение 4 (на Комитета за разяснения на МСФО в параграф 1) при определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг[5] е посочено: „…всяко предприятие може да сключи споразумение, представляващо сделка или поредица от сделки, които не са под формата на лизинг, но дават право за използване на даден актив (например имот, машина или съоръжение) в замяна на еднократно плащане или поредица от плащания“. **Предприятията могат да придобиват право да употребяват даден актив, но не всяка сделка по прехвърляне на правото на ползване или друго вещно право върху актива срещу заплащане, трябва да се третира като лизинг или да съдържа лизинг.**

ГЛАВА ВТОРА
ПРАКТИКО-ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ В ОТЧЕТНИЯ ПРОЦЕС НА ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ С НЕТЕКУЩИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ

В параграф **2.1.** ***Финансов лизинг – актуални счетоводни и данъчни аспекти*** са анализирани съществуващите договори за финансов лизинг в „Идеал Стандарт – Видима” АД. В настоящата част от изследването е поставен акцент върху практическата приложимост на счетоводното отчитане на договорите за финансов лизинг с нетекущи материални активи в предприятията-лизингополучатели.

За да бъдат признати като счетоводна категория финансовите лизингови договори, е необходимо да бъдат изпълнени условията в МСС 17 Лизинг.

[5] **РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 1126/2008** на Комисията от 3.11.2008 г. за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО № 1606/2002 на Европейския парламент и на съвета)

Във връзка със счетоводното отчитане на договорите за финансов лизинг при лизингополучателите, следва да бъдат очертани и решени някои **проблеми, установени в практиката**, сред които:

- **възприемане на модел за изчисляването на сегашната стойност на минималните лизингови плащания;**
- **данъчно третиране на договорите за финансов лизинг според Закона за данъка върху добавената стойност (ДДС);**
- **счетоводно отчитане на възникването на финансов лизинг.**

В практическото проучване **периодичните лизингови вноски са платими в началото на периода**. Следователно се препоръчва при прилагането на формулата за изчисляване на сегашната стойност на минималните лизингови плащания същата да се актуализира и да придобие следния вид:

$$PV = Pmt \times \left[1 + \frac{(1+r)^{n-1} - 1}{r \times (1+r)^{n-1}}\right] + DP$$

където:

PV – (от англ. – „present value“) сегашната стойност на минималните лизингови плащания;

Pmt – (от англ. – „payment“) лизинговото плащане, под формата на равни месечни вноски, за един период;

DP – (от англ. – „downpayment“) стойността на встъпителната вноска без данък върху добавената стойност;

r – (от англ. – „rate“) лихвеният процент заложен в договора;

n – (от англ. – „number“) броят на периодите.

Счита се, че модифицираната формула за изчисляване на сегашната стойност на минималните лизингови плащания е в съответствие с потребностите на предприятията-лизингополучатели. В резултат на това се твърди, че тя съответства на лизинговите плащания под формата на равни месечни вноски за един период (Pmt – *от англ. Payment*) и те могат да бъдат изчислени с помощта на следната формула:

$$Pmt = \frac{\sum Pr - DP + \sum I}{n}$$

където:

Pr – (от англ. – „principal“) сумата на главницата (нетният кредит) в погасителния план;

I – (от англ. – „intrest“) сумата на лихвата в погасителния план – т.нар. лизингово оскъпяване.

Препоръчва се прилагането на горепосочената формула за тяхното изчисляване, което има следните предимства:

- ✓ регистрира се достоверна информация във финансовите отчети на предприятието;
- ✓ спазва се счетоводният принцип „предпазливост“;
- ✓ постига се съразмерност на лизинговите плащания (чрез равни месечни вноски).

Придобиването на лизинговия актив не е еднократен акт, а един продължителен процес, съпътстван с признаването на допълнителни разходи към цената на придобиване на актива. За целта предприятието използва операционно-калкулационната ***сметка 613 Разходи за придобиване на дълготрайни активи.*** По тази сметка се калкулира цената на придобиване на актива.

С цел оптимизиране на отчетния процес се прави предложение в „Идеал Стандарт – Видима“ АД да се създаде сметка ***6137 Разходи за придобиване на дълготрайни активи от финансов лизинг***, чрез която самостоятелно да се калкулира цената на придобиване на актива от лизинговите договори в предприятието. Това би способствало за подобряване на организацията в отчетния процес и детайлизация на информацията за лизинговите сделки.

За отсрочване на задължението за главницата и данъка се използва пасивната счетоводна сметка от примерния национален сметкоплан ***с/ка 159 Други заеми и дългове***. В резултат на практическите проучвания, авторът предлага счетоводното записване в „Идеал Стандарт – Видима“

АД да придобие специфичен за предприятието характер (с отделна ***сметка 1591 Други заеми и дългове, свързани с финансов лизинг***.)

В параграф **2.2.** ***Оперативен лизинг – състояние и възможности за оптимизиране на счетоводното отчитане*** е обърнато внимание на счетоводното отчитане на **оперативния (експлоатационен) лизинг,** съгласно приложимите счетоводни стандарти, както и на перспективите пред конвергенцията по отношение на лизинга.

Предприятията придобиват право да употребяват даден актив, **но не всяка сделка по прехвърляне на правото на ползване или друго вещно право върху актив срещу заплащане се третира юридически като лизинг.** Въпреки това, в съответствие със счетоводния принцип за „предимство на съдържанието пред формата“, може да се установи лизинг.

Перспективите пред оперативния и финансов лизинг на нетекущи материални активи са свързани с прилагането на единен модел за счетоводно отчитане на двете сделки и неговото капитализиране в отчета за финансовото състояние на лизингополучателя. От 2008 г. Съветът по международни счетоводни стандарти (СМСС) и Съветът по стандарти за финансово отчитане (ССФС) създават предпоставки за публично разискване на предложенията за счетоводна интерпретация на лизинга, в които се включват стотици инвеститори, счетоводители, анализатори, регулаторни органи, фирми и др[6].

През месец август 2014 г. на официалната интернет страница на Съвета по международни счетоводни стандарти е публикуван доклад, озаглавен „Актуализация на проекта: Лизинги“[7]. След направените обобщения от страна на Съвета, в публикувания „Проект“ се предлага

[6] http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Meeting-Summaries-and-Observer-Notes/Documents/Leases_Observer_Note.pdf (08.10.2014)

[7] http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/Project-Update-Leases-August-2014.pdf (07.10.2014)

„**балансовият подход“ за отчитане на лизинговите договори при лизингополучателите**, а като изключение от това признаване на активи и пасиви в баланса на предприятията-лизингополучатели се обмисля вариантът, в който лизингови договори за срок от 12 месеца и по-малко да бъдат признавани като текущ разход, както е в момента счетоводното третиране на оперативния лизинг. Водещ критерий за определяне на даден лизинг и до признаването му в баланса е задължението от страна на лизингодателя да прехвърли с договора **„правото на ползване“** на лизингования актив. Като основен принцип за разграничаването между лизинг и услуга се изтъква **контролът върху използването на конкретния актив**. Първоначалната оценка при лизингополучателя следва да се извърши, като се признаят „...лизингови активи и пасиви по настояща стойност на бъдещите лизингови плащания“[8] (вж. фиг. 2.1.).

[8] http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Leases/Documents/Project-Update-Leases-August-2014.pdf, с. 13 (11.10.2014)

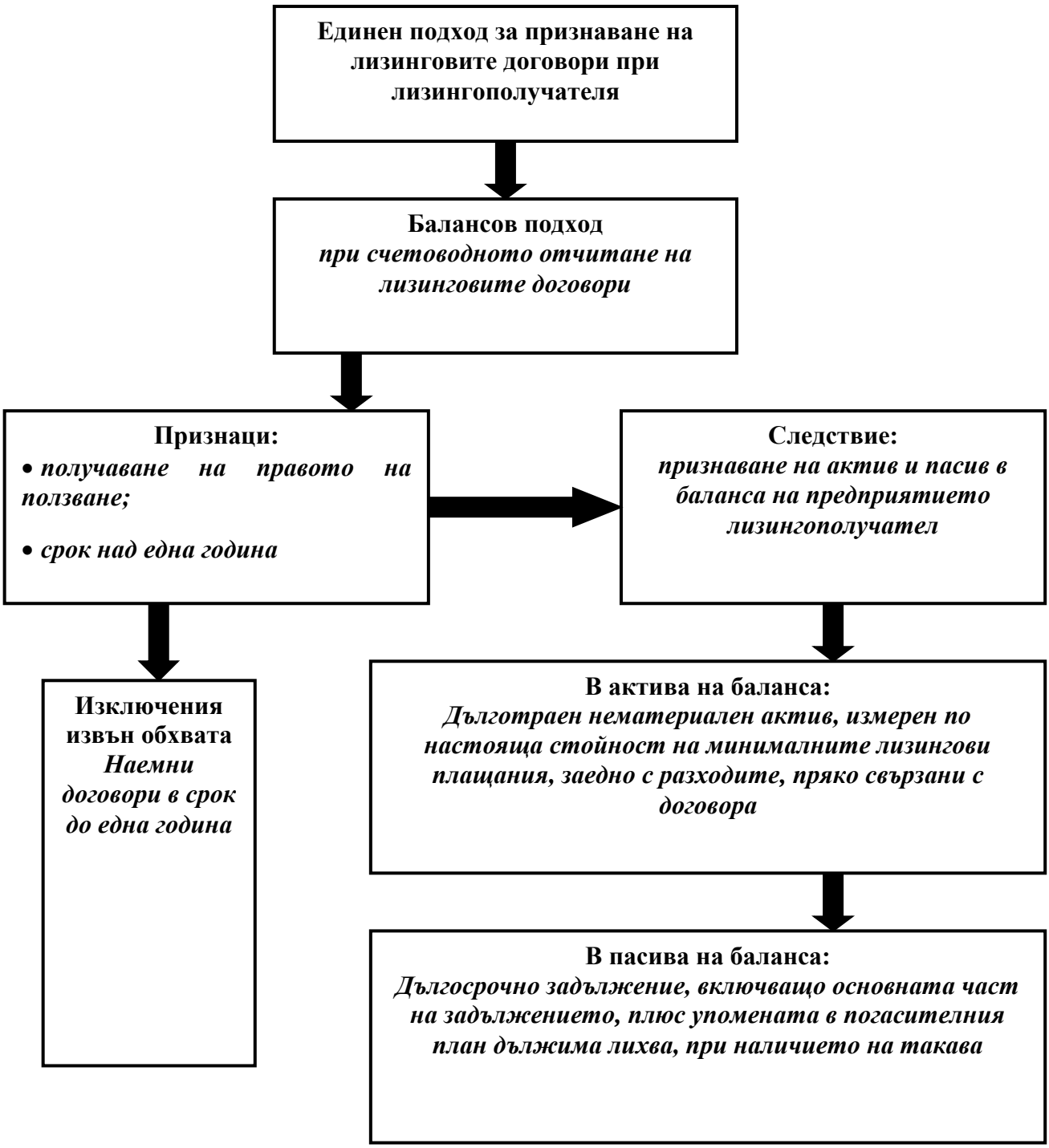

Фиг. 2.1. Балансов подход за признаване на лизингови договори при лизингополучателя

Във връзка с насоките за счетоводно отчитане на „правото на ползване“ е препоръчително за признатия актив да се избере подходяща активна балансова счетоводна позиция. **Счита се, че лизинговият**

договор, като акт за прехвърляне на специфичното „право на ползване“, е редно да се признае като нематериален дълготраен актив в баланса на лизингополучателя за срока на договора.

Предлага се използването на сметка 219 Други дълготрайни нематериални активи. Според **Душанов,** чрез активната балансова сметка ***219 Други дълготрайни нематериални активи*** се отчитат „…вещните права, определени по законов ред: право на ползване (чл. 56-62 от Закона за собствеността); собственост върху постройка (чл. 63-67 вкл. от ЗС)…“[9]. Според **Симеонова,** ***с/ка 219 Други дълготрайни нематериални активи*** се използва за отчитане на дълготрайните нематериални активи, „…за които не са предвидени отделни сметки в тази група (*гр. 21 – бел. моя*), като вещни права, право на ползване, право на строеж и др.“[10]. Чрез лизинговия договор, лизингополучателят придобива особеното вещно „право на ползване“ върху актива. Например **Душанов**[11] предлага към сметка 219 Други дълготрайни активи да се води ***с/ка 2192 Права на ползване.***

Следователно в предприятието, възприемайки тази шифровка към съответната подсметка ***с/ка 2192 Права на ползване***, за по-голямо детайлизиране на счетоводната информация и усъвършенстване на счетоводното отчитане, може да се предложи да се открият нови две сметки с петцифрен шифър:

с/ка 21921 Право на ползване за активи на лизинг

с/ка 21922 Право на ползване и собственост за активи на лизинг.

[9] **Душанов, Ив., Димитров, М**. Курс по счетоводство на предприятието, Ромина, София, 2011, с. 277.

[10] **Дочев, М., Симеонова, Р.**, Финансово счетоводство. Фабер, Велико Търново, 2012, с. 45.

[11] **Душанов, Ив., Орешаров, Н., Орешкова, Хр**. и др. Цит. съч. с. 141.

По ***с/ка 21921 Право на ползване за активи на лизинг*** се отчитат лизингови договори, за които в началото на договора **не е известно прехвърлянето на собствеността** на вещите (лизинговите активи) по време или към края на договора от лизингодателя на лизингополучателя – оперативните лизингови договори[12]. Съответно по ***с/ка 21922 Право на ползване и собственост за активи на лизинг*** се отчитат лизингови договори, за които **е известно в началото на договора прехвърлянето на собствеността** на лизинговите активи по време или към края на лизинга – финансовите лизингови договори.

С цел усъвършенстване на счетоводното отчитане е предложено въвеждането и приложението и на нова сметка от гр. 15 за отразяването на дългосрочни лизингови задължения. Според автора подходяща би била ***сметка 154 Задължения по лизингови договори.*** Съответно към нея могат да бъдат открити две подсметки: ***сметка 1541 Задължения за получени права върху чужд актив и сметка 1542 Задължение за получени права за ползване и собственост***. Аналитичното счетоводно отчитане може да се организира по различни признаци, по видове договори, по длъжници, по срочност и др.

След направените разработки на СМСС и СФСС, през януари 2016 г. е издаден новият МСФО 16 Лизинг. Той е в сила от 01.01.2019 г. и определя принципите за признаването, оценяването, представянето и оповестяването на лизинга. Целта е да се гарантира, че лизингополучателите и лизингодателите предоставят съответната информация по начин, който вярно да отразява тези сделки. Тази информация дава основание на потребителите на финансовите отчети да оценят ефекта от лизинг върху финансовото състояние, финансовите

[12] Макар предложенията за изменение в приложимите международните стандарти по отношение на лизинговите договори да са продиктувани от икономическата обективна същност на лизинга, не може да се твърди еднозначно, че това се отнася и за правната същност на лизинговата търговска сделка. Изменението в Търговския закон може да настъпи като последствие, но може и да не претърпи промяна с оглед юридическата независимост при формулиране на сделките.

резултати от дейността и паричните потоци на предприятието. МСФО 16 Лизинг заменя МСС 17 Лизинг, КРМСФО Разяснение 4 Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг, ПКР Разяснение 15 Оперативен лизинг – стимули и ПКР Разяснение 27 Оценяване на съдържанието на операции, включващи правната форма лизинг. За лизингов договор вече се признава **договор, предоставящ на клиента правото за контрол на ползване на даден актив за определен период срещу възнаграждение**. Разработеният от автора счетоводен модел за отчитане на лизинговите договори при лизингополучателите се счита, че съответства на приложимите постановки в новия МСФО 16 Лизинг.

В параграф **2.3.** ***Особености при счетоводното отчитане на бартерните сделки*** акцентът е поставен върху счетоводните постановки, присъщи за покупката и продажбата на активи, тъй като едновременно двете страни участници в бартера (размяната) са и клиенти, и доставчици по една и съща търговска сделка.

Бартерът е особен вид покупка, като при първоначалното признаване на новия дълготраен материален актив, придобит чрез размяна, възникват разходи, пряко свързани със сделката, които следва да се включат в цената на придобиване. Първоначалната оценка по цена на придобиване на несходни ДМА, придобити вследствие на размяна, може да се изрази чрез следната формула:

$$\text{ЦП} = \text{СЦ} + \text{ПБ} + \text{ПР},$$

където:

ЦП – цената на придобиване на получения актив;

СЦ – справедливата стойност на отдадения актив;

ПБ – преведените парични средства;

ПР – разходите, пряко свързани със замяната (продажбата) на актива (активите).

Специфична особеност при размяната на несходни активи е, че възникналата разлика между цената на придобиване на получения актив и сумата от балансовата стойност на отдадения актив и всички прехвърлени парични средства, се отчита като печалба или загуба. Когато се заменят несходни активи, се признава финансов резултат за съответната сделка, т.е. „...процесът на получаване на доходи е завършен и следва да се отрази резултат, формиран от приходите и разходите, свързани със замяната на несходни активи“[13]. Следователно се налага употребата на приходна сметка за отчитане продажбата на актива.

Възникналите преки разходи по икономически елементи, наред със справедливата стойност на придобития актив, е рационално да се обхванат и калкулират в сметка за разходи по функционално предназначение. Подходяща сметка за целта е операционно-калкулативната ***сметка Разходи за придобиване на дълготрайни активи***.

Използват се понятията за замяна на непарични активи с непарични активи и/или в комбинация с парични такива, като според постановките в МСС, база за оценка по справедлива стойност на първо място е **търговското съдържание на сделката**. Може да се направи извод, че резултатът от подобна сделка се отчита като печалба или загуба от замяната, докато в аналогичния национален стандарт изрично е записано да не се признава никаква печалба или загуба за сделка със същия предмет.

За изходно положение при определянето на справедливата стойност на получения актив се приема тази на отдадения актив. Замяната на непарични активи или в комбинация от парични и непарични активи се приравнява на обикновената сделка по договор за продажба.

[13] **Божков, В., Симеонова, Р., Крумова, Д.** и др. Финансово счетоводство. АИ "Ценов", Свищов, 2009, с. 76.

Именно поради тази причина **може да се твърди, че обявената за отдадения актив цена е продажна, когато отсрещната страна по сделката е готова да я заплати.**

Интерес за счетоводната теория и практика представлява **определянето на данъчната основа при бартерните сделки**. Според Закона за данъка върху добавената стойност и последните изменения в него, за данъчна основа при бартерните сделки не се приема пазарната цена (справедливата стойност) на отдадените стоки или услуги, както беше в предходната версия на закона. Сега в чл. 26 ал. 7 на ЗДДС се регламентира, че „…когато възнаграждението се извършва изцяло или частично в стоки или услуги, без страните да са му придали парично изражение, данъчната основа на всяка от доставките към датата на възникване на данъчното събитие е данъчната основа при придобиването или себестойността на предоставената стока...“[14]. От посоченото в ЗДДС не са ясни постановките, свързани с определянето на **данъчната основа**, без да е придадено парично изражение на сделката.

ТРЕТА ГЛАВА
СЧЕТОВОДНИЯТ АНАЛИЗ НА ТЪРГОВСКИТЕ СДЕЛКИ С НЕТЕКУЩИ МАТЕРИАЛНИ АКТИВИ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА ЕФЕКТИВНОСТ

В параграф ***3.1. За ролята и значението на счетоводния анализ*** е поставен фокус върху ролята и значението на счетоводния анализ при вземането на управленски решения. Вниманието е насочено към обработването на създадения счетоводен информационен масив в хода на

[14] Пак там.

стопанската дейност на предприятието, отговарящ на потребностите на фирмения мениджмънт. В изложението са приведени аргументи, че задоволяването на управленските потребности от този вид се осъществява чрез анализ на получената информация от вече протеклите явления и процеси в предприятието. От методологична гледна точка, анализът ползва информацията, създадена в отчетността на предприятието, за да изведе определени отношения, зависимости, съвкупности за нуждите на фирмения мениджмънт при вземането на управленски решения. (вж. фиг. 3.1.)

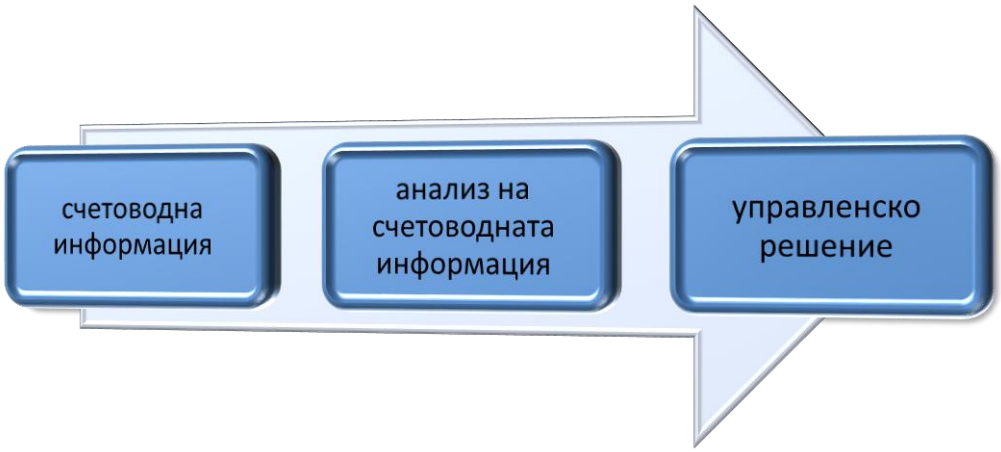

Фиг. 3.1. Счетоводната информация като компонент на управленските решения

Изследвайки проблемът за анализа на счетоводната информация в научната литература, са откроени понятията икономически, финансов, финансово-стопански, финансово-икономически, счетоводен и управленски анализ. **Обобщавайки изказаните мнения по въпроса за същността на счетоводния анализ се счита, че** от теоретико-приложна гледна точка счетоводният анализ е сравнително скоро обособила се самостоятелна научна дисциплина в страната, чийто корени са залегнали в западната концепция за управленско счетоводство.

При възприетия в изследването западен модел, под управленско счетоводство се разбира система за отчитане и анализ на счетоводната информация за текущата и инвестиционна дейност на предприятието. Редом с отчитането и анализа на счетоводната информация е поставено и планирането на разходите и залагането на бъдещи приходи, с цел адекватно управление на паричните потоци в предприятието. След реализиран обстоен анализ на дейността по снабдяване с нетекущи материални активи се дефинира понятието „бюджетиране“.

Въз основа на направеното практическо проучване в дисертационния труд е аргументирано, че бюджетирането в „Идеал Стандарт – Видима“ АД е част от цялостния управленски цикъл. Процесът на бюджетиране предполага изготвянето на подробен финансов план, съответстващ на фирмената политика, разработен в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен аспект по отношение на извършваните в предприятието дейности.

В разработката се уточнява, че оценката на разходите за придобиването на нетекущите материални активи е в основата за вземане на решение за финансиране на инвестиционния проект. Обект на счетоводен анализ са формите на финансиране на инвестиционните проекти, а не вземането на управленски решения за инвестиране в нетекущи материални активи.

С цел да се **усъвършенства методиката при вземане на управленски решения се предлага в „Идеал Стандарт – Видима“ АД да бъдат приложени модели за изчисляване на изгодата от използването на лизинга и бартера като сделки за придобиване на правото на ползване и правото на собственост върху НМА. Следователно се оценява ефективността на лизинговите сделки в сравнение с кредитните операции и бартерните сделки с директната покупка**.

Изложението в настоящия параграф дава основание да бъде обобщено, че прилагането на счетоводен анализ е предпоставка за минимизиране на риска от неинформирани управленски решения и ключов фактор, подпомагащ процеса по вземане на инвестиционни решения относно оптималността на съществуващите възможности за финансиране на сделките по придобиване на нетекущи материални активи (покупка, бартер, лизинг), в т.ч. чрез оценяване на ползите и разходите от дългосрочните инвестиционни проекти. В допълнение, същият има важно значение за повишаване на фирмената икономическа ефективност.

В параграф **3.2.** ***Практико-приложни аспекти при счетоводния анализ на финансовия и оперативния лизинг*** се отделя специално внимание на авторовата методология за разработване на счетоводен анализ за нуждите на управленския екип на предприятието при възприемането на индивидуален подход за придобиване на НМА чрез оперативен или финансов лизинг.

Анализирайки счетоводната теория и практика, авторът обобщава, че бюджетирането на лизинговата дейност се причислява към т.нар. **оперативни бюджети**. Пречупено през призмата на счетоводния анализ, този процес на бюджетиране е приложим при избора на най-изгодния за предприятието способ за задоволяване на потребността от НМА на предприятията. Следователно, в подкрепа на управленските решения при сключването на лизингови сделки, може да бъде направен предварителен анализ с цел да се докаже тяхното предимство (съответно недостатък) пред останалите способи за придобиване на НМА. При наличието на изградена система за управление на разходите за лизинговата дейност се извеждат преимуществата на конкретен лизингов договор. По този начин се установяват преимуществата или недостатъците, преди да бъде сключена лизинговата сделка.

В резултат на апробиране на резултатите от настоящото изследване, за анализираното предприятие „Идеал Стандарт – Видима“ АД, се установява, че за някои специфични активи лизингът следва да е предпочитаният от управлението на предприятието способ за придобиване правото на употреба на активи. **При определяне на оптималния вариант за придобиване на НМА, авторът препоръчва да се използва управленски счетоводен анализ, като за целта предлага и подходящ авторов инструментариум.**

В разработката се уточнява, че предприятията, изпитващи потребност от НМА, встъпват като страни по търговските сделки, в които обикновено предметът на сделката е **прехвърлянето на собствеността върху актива при покупка или предоставяне правото на ползване при лизинг**. Необходимо е да се оценят предполагаемите инвестиционни проекти и да се извърши подходящ счетоводен анализ на формите за финансиране на проекта, за да се достигне до етап „вземане на управленско решение“.

В процеса на изследване авторът стига до извода, че в практиката възниква проблемът за оценката на лизинга и покупката, като способи за финансиране на инвестиционни проекти. При счетоводен анализ на сделките лизинг и покупка се изчисляват разходите за тяхното обслужване под формата на изходящи парични потоци. Изчисляването на паричните потоци следва да се разграничи за двата основни вида лизинг – финансов и оперативен. Сходството при определянето на паричните потоци при двата основни вида лизинг е, че се спестява сумата, необходима за директна покупка. Следователно паричните потоци, формирани при осъществяването на оперативен лизинг, и тези при покупката на нетекущ материален актив, могат да бъдат сравнени. **Към момента на разработването на настоящото научно изследване, в анализираното предприятие не се прилага цялостен счетоводен анализ при**

сключването на лизингови договори, поради което предложените авторови модели са възприети и апробирани в реална среда.

Предложеният метод за сравняване на паричните потоци от оперативен лизинг и покупка е от полза при взимането на решение за финансиране на инвестиционния проект. Резултатите от практическия анализ на опциите оперативен лизинг срещу покупка дават основание да се формулират изводи.

Сравняват се настоящите стойности на лизинга и покупката чрез банков заем, за да се установи коя от двете сделки би била по-изгодна, което е апробирано при разработения по-долу счетоводен анализ в „Идеал Стандарт – Видима“ АД.

Таблица 3.1. Настояща стойност на паричния отлив при оперативен лизинг от „Уни Кредит Лизинг“ АД

n	*Вноска*	*Данъчна изгода при 10%*	*Парични отливи (разходи)*	*PVIF при 0,42675 %*	*Настояща стойност на паричния отлив*
1	***2***	***3***	***4(2-3)***	***5***	***6(4x5)***
1	665,41	0,00	665,41	1,000000	665,41
2	665,41	66,54	598,87	0,995751	596,32 и т.н.
60	……	……	……..	……..	……
		66,54	-66,54	0,774525	51,54
					31791,49

Източник: Авторови изчисления по оферта на „Уни Кредит Лизинг“ АД

Таблица 3.2. Настояща стойност на паричния отлив при погасяване на банков заем

N	**Месечни вноски по заема**	**Лихва**	**Амортизационни отчисления**	**Приспадащи се разходи**	**Данъчна изгода при 10%**	**Изплащане на заема след данъците**	**PVIFA при 0,42675%**	**Настояща стойност на плащането по заема след данъците**
1	2	3	4	5(3+4)	6	7(2-6)	8	9(6*7)
1	715,06	93,99	621,07	715,06	71,51	643,55	0,995751	640,82
2	715,06	93,99	621,07	715,06	71,51	643,55	0,991519	638,09
60	…..	……	……..	……..	……	…….	……..	……..

N	Месечни вноски по заема	Лихва	Амортизационни отчисления	Приспадащи се разходи	Данъчна изгода при 10%	Изплащане на заема след данъците	PVIFA при 0,42675%	Настояща стойност на плащането по заема след данъците
	715,06	-36 548,94	37264,00	715,06	71,51	643,55		**34002,32**

Източник: Авторови изчисления

От приложения анализ се установява, че настоящата стойност на паричния отлив при оперативния лизинг е по-малка в сравнение с настоящата стойност на паричния отлив при погасяването на банков заем. В заключение авторът препоръчва на „Идеал Стандарт – Видима“ АД и на предприятията-лизингополучатели да прилагат предложения модел при вземането на решение за покупка или оперативен лизинг.

„Идеал Стандарт – Видима“ АД и всички заинтересовани предприятия следва да анализират и финансовия лизинг като форма за финансиране на инвестициите в нетекущи материални активи. Счетоводният анализ е фокусиран върху икономическата изгода от сключването на сделка за финансов лизинг, в сравнение със сделката за покупка на един и същ нетекущ материален актив.

Наред с изчисляването на времевата стойност на изходящите парични потоци при покупката и лизинга е необходимо да се вземе под внимание и т.нар. „данъчен щит“. Той се представя като произведение на сумата на годишните амортизационни отчисления и данъчната норма върху дохода. Оценяването на двете форми за финансиране на дълготрайни активи ще определи коя да бъде предпочетената, посредством определяне на **нетна лизингова изгода NAL *(Net Advantage Lease)*** : “..при положителна NAL дълготрайният актив трябва да се придобие чрез лизинг;

в обратния случай се купува”[15]. Във връзка с практическото приложение на NAL, авторът предлага модифицирана формула:

$$NAL = PA - L\left[\sum_{t=1}^{n-1}\frac{L_t(1-T)}{(1+r_i)} + \sum_{t=1}^{n}\frac{DQ_t(T)}{(1+r_i)^t}\right] - DP$$

където:

PA – цена на придобиване на актива;

L – периодична лизингова вноска;

T – данъчна норма на корпоративния данък;

r_i – лихва след данъците, определена като дисконтова норма, равна на произведението $r_b(1-T)$;

r_b – лихвата по банковите заеми;

DQ_t – амортизационни квоти;

$DQ_t(T)$ – данъчен щит;

DP - встъпителна вноска.

По-долу са представени авторови таблици с изчисления за настоящата стойност на лизинговите вноски и настоящата стойност на данъчния щит.

Таблица 3.3. Настояща стойност на лизинговите вноски

n	*Месечни лизингови вноски L*	*L(1-T)*	$r_{i/12}$	$DFA_{0,0054525/60}$	$L(1-T)/DFA_{0,0054525/60}$
1	2	3	4	5	6(3:5)
1	9932,97	8939,67	1,0054525	1,385777475	6 451,01
2	9932,97	8939,67	1,0054525	1,378262499	6 486,19
60	…..	…….	……	……	…….
∑	595978,20				**456 424,75**

Източник:Авторови изчисления

[15] **Трифонов**, Тр. Стратегическо счетоводно бюджетиране (Управленски счетоводен анализ), Тракия, София, 2004, с. 101.

Таблица 3.4. Настояща стойност на данъчния щит

n	Цена на придобиване PA	Амортизационни квоти DQ		Изгоди от данъчния щит		Дисконтови фактори	PV на изгодите от данъчния щит
		DR	Сума	T %	Сума	$DF_{r,n}(r = 6,543\%)$	
	1	2	3(1×2)	4	5(3×4)	6	7(5×6)
1.	625890	20%	125178	10	12517,80	0,938588	11749,06
2.	625890	20%	125178	10	12517,80	0,880948	11027,53
3.	625890	20%	125178	10	12517,80	0,826847	10350,31
4.	625890	20%	125178	10	12517,80	0,776069	9714,68
5.	625890	20%	125178	10	12517,80	0,728409	9118,08
			625890		62589		**51959,66**

$PV = \sum [DQ_t(T): 1/(1 + r_i)^t]$

Следователно, когато NAL > 0, налице е предпоставка предприятието да предпочете лизинга пред покупката и обратното.

Освен по критерия нетна изгода от лизинга (NAL), анализът на покупката и лизинга на нетекущи материални активи може да се осъществи и чрез т. нар. **„норма на разходите за лизинга“**. В общия случай при вътрешна норма на възвръщаемост IRR < r (пределният процент норма на дисконтиране), проектът се отхвърля, докато при IRR > r, проектът се приема, а при IRR = r → NPV равна на нула.

С прилагането на подхода **„норма на разходите за лизинг“** при анализ на управленско решение „покупка или лизинг“, като форма за финансиране на инвестиционния проект в нетекущи материални активи, предприятието следва да вземе предвид, че: когато IRR < r (лихвата по банковите заеми), активът е по-изгодно да се лизингова; когато нормата на разходите по лизинга IRR > r, лизингът не е приемлив вариант за предприятието; и когато IRR = r, икономическите фактори не са от съществено значение при вземане на решение.

Прилагане на подхода „норма на разходите за лизинг“:

За определяне на „нормата на разходите за лизинг“ се прилага преобразуваната формула за NAL, а за целите на практическото изследване и съобразяването на данните от практиката на предприятието за сключения лизингов договор, формулата придобива следния вид:

$$PA - DP(1-T) = \sum_{t=1}^{n} \frac{L_t(1-T)}{(1+IRR)^t} + \sum_{t=1}^{n} \frac{DQ_t(T)}{(1+IRR)^t}$$

В предложения формулен апарат дясната страна на равенството изразява сбора от настоящата стойност на лизинговите вноски (без първата) след данъците и настоящата стойност на изгодата от данъчния щит (*вж. Табл. 3.5. и Табл. 3.6.*), а лявата – разликата между цената на придобиване и встъпителната вноска след данъците.

Метрифицирането на нормата на разходите за лизинга след данъците се осъществява чрез изчисляването на ***IRR***. С приблизителната вътрешна доходна норма в размер на 1% се изчислява настоящата стойност (***PV***) на постъпленията от лизинга, като по правило:

- ако PV > PA, IRR се повишава;
- ако PV < PA, IRR се намалява.

Таблица 3.5. Настояща стойност на постъпленията от лизинга при IRR=1%

N	***L***	***1+IRR***	***DF***	***PV***
1	9982,82	1,01	0,990099	9883,98
2	9982,82	1,01	0,980296	9786,12
60	…….	……	……..	……..
				448778,06

**Изчисленията са направени с помощта на Excel по формулата* $1 - \frac{1}{(1+r)^t}$

Таблица 3.6. Настояща стойност при зададена вътрешна норма на дохода

n	*L*	*IRR 0,3375%*	*DF*	*PV*
1	9982,82	1,003375	0,996636	9949,24
2	9982,82	1,003375	0,993284	9915,78
60	……	……..	…	…….
				541394,27

В резултат, $r_i < r_b$, което е предпоставка предприятието да предпочете финансовия лизинг пред банковия заем, като форма за финансиране на инвестиционния проект за придобиване на НМА.

Прилагането на счетоводен анализ оказва влияние върху крайния резултат за фирменото финансово състояние от реализацията на различните търговски сделки. Респективно счетоводният анализ е предпоставка за усъвършенстване на приложим аналитичен инструментариум за оптимизиране на управленските инвестиционни решения.

В параграф **3.3.** ***Съдържателни и ограничителни моменти при счетоводния анализ на бартерните сделки*** се акцентира върху изследване на практиката при прилагане на бартерните сделки сред предприятията, чийто бранш е значително засегнат от глобалната икономическа криза, и които обосновано се нуждаят от прилагане на предварителен счетоводен анализ. Факт е, че бартерните сделки с НМА не са особено характерни за предприятията в нашата страна. Това се обуславя от редица обективни обстоятелства, сред които:

- **сделките са трудно приложими;**
- **отдава се предпочитание на други методи за придобиване на НМА.**

Бартерните сделки дават възможност на предприятията да се освободят от ненужното им оборудване и да придобият това, от което се нуждаят. За съжаление, тази търговия е недостатъчно развита в страната.

Друга причина за неприложимостта на бартера у нас е, че много от предприятията, водени от своите инвестиционни намерения, **предпочитат да закупят нужното им оборудване, като съответно продадат ненужното**. Когато се говори за бартер с НМА, е необходимо да се уточни характерът на активите. В някои от случаите, обект на бартер е специфично оборудване, което се ползва от по-тесен кръг предприятия. Понякога предмет на бартерна сделка могат да бъдат недвижимо имущество – сгради и земи. **Следователно, може да се обобщи, че недостатъчната информираност на предприятията ги принуждава да избягват бартерните сделки и да предпочитат покупко-продажбата.**

Въпреки спецификациите в отчетността се счита, че **в научната счетоводна литература, въпросът за счетоводния анализ на сделките по замяна на НМА е сравнително неизследвана област**. Прилагайки счетоводен анализ на дадена бартерна сделка, предприятието ще може да оцени рационалността, ефективността и ефикасността от използването й. Осъществявайки първоначална оценка на замяната на ненужното имущество с такова, което да се използва в дейността на предприятието, биха се установили ефектите от сделката. Счетоводният анализ е продиктуван от основната цел на всяко предприятие – стремеж към повишаване на икономическата ефективност. Акцентът се поставя върху една от позициите на автора, че **икономическите изгоди за предприятието се черпят не от собствеността върху дадено имущество, а от неговата употреба**. Следователно при **сделките с нетекущи материални активи е важно да се анализира не само размерът на изразходвания ресурс за придобиването им, но и паричните потоци от тяхната експлоатация.**

За целите на счетоводния анализ на бартерните сделки като основни параметри на предложения аналитичен авторов инструментариум се взема предвид бюджетирането на паричните потоци. Тъй като сделките по замяна на нетекущи материални активи са тип дългосрочна инвестиция, се съпоставят бъдещите парични потоци, вследствие на изваждането от употреба на даден актив и придобиването на друг, с цел най-рационалното използване на капитала на предприятието. Това е продиктувано от мнението, че при сделките с нетекущи материални активи е важно да се анализира не само размерът на изразходвания ресурс за придобиването им, но и паричните потоци от тяхната експлоатация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключителната част на дисертационния труд се синтезира логическата постройка на разработката и се обобщават постигнатите резултати. Отчитайки поставените цел, задачи и ограничителни параметри, се дефинират основните изводи и препоръки. Отчита се, че направеното изследване не обхваща всички възможни проблеми, касаещи ***теоретико-приложните аспекти на счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи***. В настоящия дисертационен труд са представени достатъчно доказателства в подкрепа на тезата, че коректно представената счетоводна информация и счетоводният анализ, реализиран въз основа на адекватна методология, са фундамент при вземането на обосновани управленски и инвестиционни решения за придобиване на нетекущи материални активи, и способстват за рационалното разпределение, и ефективност в изразходването на фирмените финансови ресурси, и за оптимизиране организацията на бюджетния процес.

IV. Справка на приносите в дисертационния труд

1. На база съществуващите теоретичните постановки за концептуалните характеристики на търговските сделки с нетекущи материални активи като обект на отчитане, в национален и международен мащаб, са систематизирани техните особености. Изведени са сравнителните предимства на лизинговите и бартерните сделки като отчетни обекти и надграждайки съществуващите, са формулирани авторови дефиниции за всяка от тях.

2. Въз основа на приложимите счетоводни стандарти и изследваната счетоводна практика са очертани основните тенденции в диференциацията на търговските сделки с нетекущи материални активи, което дава възможност същите да бъдат класифицирани, с цел оптимизиране на отчетния процес. Откроени са приложните аспекти при отчитането на специфичните търговски сделки с нетекущи материални активи и е разработена авторова класификация на лизинговите и бартерните сделки, съобразно тяхната значимост по определени критериални признаци.

3. Чрез емпиричен анализ на практико-приложните аспекти в отчетния процес на търговските сделки с нетекущи материални активи са идентифицирани особеностите при счетоводното отчитане на лизинговите и бартерните сделки в съответствие с приложимите счетоводни стандарти. Изведени са характерните моменти на счетоводната и данъчната трактовка при бартера и лизинга като обекти на отчитане, от гледна точка на дефинираните проблемни области. Откроени са възможни перспективи за усъвършенстването на отчетния процес чрез формулиране на конкретни предложения за синтетично и аналитично отчитане, в съответствие с действащата нормативна уредба и с приложението на МСФО 16 Лизинг.

4. В резултат на реализирано проучване са оценени състоянието и тенденциите в практическата приложимост на счетоводния анализ при

вземането на обосновани управленски решения, предвид ограничеността на фирмените финансови ресурси за инвестиционни цели. Откроени са основните предизвикателства и са предложени оптимизационни решения за усъвършенстване на счетоводния анализ като предпоставка за минимизиране на риска от неинформирани управленски решения при финансиране на сделки по придобиване на нетекущи материални активи.

5. Аргументирани са ролята и мястото на счетоводния анализ на търговските сделки с нетекущи материални активи като фактор за повишаване на икономическата ефективност. Усъвършенстван е приложимият аналитичен инструментариум за способстване на процеса по вземане на управленски решения за удовлетворяване на фирмените потребности от нетекущи материални активи, чрез сключване на търговски сделки. Инструментариумът е апробиран в българската практика и е откроено значението за повишаване на рационалността в разпределението и ефективността в изразходването на финансови ресурси, за по-добра организация и формулиране на адекватни управленски решения при реализацията на инвестиционни проекти.

V. Публикации по дисертационния труд

Монографии:

1. ***ТОДОРОВ, М., колектив*** Практико-приложни аспекти на счетоводството в условията на съвременните изменения на световната икономика в България и Русия. // Свищов, *АИ „Ценов“*, 2015, с. 73-79, ISBN 978-954-23-1056-3.

2. ***ТОДОРОВ, М., колектив*** Развитие на счетоводството в България и Русия в условията на икономическа глобализация. // Свищов, *АИ „Ценов“*, 2015, с. 79-86, ISBN 978-954-23-1036-5.

Студия:

1. ***ТОДОРОВ, М.*** Предизвикателства пред счетоводното отчитане на лизинговите сделки при лизингополучателите. // *Годишен алманах. Научни изследвания на докторанти на СА Д. А. Ценов - Свищов*, бр. 7, 2014, с. 235-253, ISSN 1313-6542.

Статия:

1. ***ТОДОРОВ, М.*** За същността и класификацията на лизинга. // *Годишен алманах. Научни изследвания на докторанти на СА Д. А. Ценов - Свищов*, бр. 6, 2014, с. 515-530, ISSN 1313-6542.

Научни доклади:

1. ***ТОДОРОВ, М.*** Счетоводният анализ на лизинговата дейност в индустриалните предприятия – фактор за повишаване на икономическата ефективност. // Сборник с доклади «Правни и икономически проблеми на бизнес средата в Република България: кръгла маса» 23 октомври 2015 г., Свищов, АИ „Ценов“, с. 296-301. ISBN 978-954-23-1086-0

2. ***ТОДОРОВ, М.*** Проблеми при счетоводното отчитане на размяната на несходни активи. // Сборник с доклади «Националният аграрен сектор – елемент на европейските земеделски региони в стратегията „Европа 2020“»: юбилейна научнопрактическа конференция с международно участие – Свищов, 6-7 ноември 2014 г., АИ „Ценов“, с. 140-144. ISBN 978-954-23-1013-6

3. ***ТОДОРОВ, М.*** За някои аспекти при счетоводното отчитане на експлоатационния лизинг. // Сборник с доклади «Финансите и стопанската отчетност – състояние, тенденции, перспективи»: юбилейна международна научнопрактическа конференция – Свищов, 25-26 октомври 2013 г., АИ „Ценов“, с. 298-303. ISBN 978-954-23-0910-9

VI. Декларация за оригиналност и достоверност

от
Мирослав Великов Тодоров

Във връзка с провеждането на процедура за придобиване на образователната и научна степен "доктор" по научната специалност „***Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност" (счетоводство)*** декларирам:

1. Резултатите и приносите в дисертационния труд на тема ***„Теоретико-приложни аспекти на счетоводното отчитане на търговските сделки с нетекущи материални активи"*** са оригинални и не са заимствани от изследвания и публикации, в които авторът няма участия.

2. Представената от автора информация във вид на копия на документи и публикации, лично съставени справки и др. съответства на обективната истина.

3. Резултатите, които са получени, описани и/или публикувани от други автори, са надлежно и подробно цитирани в библиографията.

гр. Свищов

…….
(Мирослав Тодоров)